

dCIDOB 102.

Tràfic de persones: els nous esclaus.

Tràfic de persones: les Amèriques.

Escenaris del tràfic: estimacions i tendències d'explotació.

Fernando García-Robles

Tràfic de persones: les Amèriques

Escenaris del tràfic: estimacions i tendències d'explotació¹

Fernando García-Robles Coordinador de la Secció contra el Tràfic de Persones,
Departament de Seguretat Pública,
Organització dels Estats Americans (OEA)

Efectes duals de la globalització

Veiem diàriament com la globalització està incidint sobre les societats dels països de les Amèriques de maneres diferents. La globalització promou el lliure comerç internacional, el moviment de capitals a curt termini, la inversió estrangera directa, els fenòmens migratoris, el desenvolupament de les tecnologies de la comunicació instantània i el seu efecte cultural.

Desafortunadament, també fomenta l'abandonament de nens i nenes, la incorporació precoç a llocs de treball precaris per part d'adolescents i joves, l'augment de dones com a caps de família, la inserció en edat primerenca de nens i nenes a activitats generadores d'ingressos, l'alta mobilitat migratòria i la fragilitat en els llocs de treball com també l'escassetat d'aquests.

Aquests factors han impulsat una part important de les nostres societats a sortir del seu entorn per cercar ingressos fixos i una major estabilitat laboral, en allò que s'ha anomenat la feminització de la migració, exposant dones, nens i nenes de l'Hemisferi Occidental a esdevenir víctimes del tràfic de persones.

El tràfic d'éssers humans a les Amèriques implica tres categories de països: països d'origen, destí i trànsit. Molts països de la regió tenen un paper doble o triple, en què les organitzacions criminals, amics, i fins i tot membres de la família, identifiquen i recluten víctimes potencials, la majoria de les quals es troben en una situació de vulnerabilitat. Les víctimes són reclutades amb l'engany i la promesa d'un futur brillant. En vista d'aquestes condicions, moltes de les víctimes aspiren a assolir una millor condició per a elles i la seva família; en la

majoria dels casos aquest és un factor rellevant per tal que les víctimes siguin sotmeses a aquest procés d'explotació, ja sigui sexual i/o laboral, o pitjor encara, a l'extracció d'òrgans, al turisme sexual, al reclutament de menors en conflictes armats i altres formes d'explotació.

Tràfic de persones: un crim sense xifres exactes

A causa de la seva naturalesa clandestina, el tràfic de persones com a crim no va acompanyat d'estadístiques exactes, ja que es pot confondre amb casos de migració irregular i algunes de les informacions que és possible obtenir provenen de la detenció de traficants i migrants a les fronteres. Una de les raons de la manca d'estadístiques fiables dels agents de reclutament és que moltes vegades s'utilitzen contractes de treball que semblen autèntics, o documents de viatge que es van obtenir per mitjans dubtosos amb l'ajuda de funcionaris corruptes.

A causa de l'element d'engany, a les Amèriques les víctimes no saben que han caigut en mans de traficants fins que és massa tard. A més, una vegada en el lloc o país de destí, tots els documents d'identificació són confiscats per tal que les víctimes no expliquin la seva greu situació a les autoritats per por a ser deportades o empresonades. Les víctimes tampoc no estan disposades a explicar els seus casos per por a la venjança que es pugui generar en contra de les seves famílies, com també la vergonya i deshonor davant de parents i comunitats d'origen.

A Amèrica Llatina i el Carib les xifres de víctimes del tràfic han augmentat i és possible identificar que no existeix solament explotació sexual i/o laboral sinó que també existeix explotació a través del turisme sexual, de menors reclutats a les forces armades, del servei domèstic, etc.

A l'informe sobre tràfic de persones de 2006, l'Oficina de les Nacions Unides contra la Droga i el Delicte (UNODC) va declarar que cap país del món està lliure del tràfic de persones amb finalitats d'explotació sexual i treball forçat. Al segle XXI, aquest forma d'esclavitud existeix a 127 països d'origen, 98 de trànsit i 137 de destí, molts dels quals desconeixen que són part d'una immensa xarxa de rutes mundials.

La manca de xifres exactes fa difícil establir la quantitat de víctimes del tràfic que són enganyades, coaccionades, venudes o sotmeses a situacions d'explotació de les quals no poden escapar. Algunes fonts com el Departament d'Estat dels Estats Units estimen que entre 600.000 i 800.000 víctimes del tràfic creuen cada any les fronteres internacionals. D'aquestes, el 80% són dones i nenes, i el 50% persones menors d'edat que esdevenen mercaderies d'una indústria mundial que mou milers de milions de dòlars, dominada per màfies molt ben organitzades i que operen amb impunitat.

Estimacions del tràfic de persones a l'Hemisferi Occidental

A l'Hemisferi Occidental, els traficants traslladen dones, homes, nens i nenes procedents d'Amèrica del Sud, Amèrica Central i el Carib cap a Estats Units, Canadà, Japó i Europa. Així mateix, cada dia és més evident el tràfic de ciutadans asiàtics per a l'explotació sexual i laboral a les Amèriques.

Els darrers anys, el nou comerç d'esclavitud moderna va créixer en magnitud i en gravetat. L'augment de la quantitat de

© Kay Chernush
Departament d'Estat dels Estats Units

casos de tràfic de persones i la seva expansió a zones que no estan tan afectades, coincideix amb l'increment de les dificultats econòmiques –en especial dels països en desenvolupament o amb economies en transició–, els enormes obstacles a la migració legal i l'existència de greus conflictes socials i armats.

Malgrat la limitació per tenir xifres exactes de casos de tràfic, existeixen estudis i informes oficials i no oficials d'estimacions que volen donar a conèixer la gravetat del problema. A Amèrica Llatina i el Carib les xifres de víctimes del tràfic han augmentat durant aquests anys i és possible identificar que a més d'explotació sexual i laboral també existeix explotació a través del turisme sexual, de menors reclutats a les forces armades, del servei domèstic, etc.

Segons les dades recopilades a *Trafficking in Persons in the Americas: a Review of Available Information*, document no publicat de l'Organització dels Estats Americans (OEA), se sap que el fenomen del tràfic de persones a l'Hemisferi Occidental transcendeix l'explotació sexual i laboral. De les xifres que es coneixen, en parlar de països d'origen, al voltant de 25.000 menors bolivians van entrar entre l'any 2000 i el 2006 a Perú, Xile, Argentina i Espanya. D'altra banda, les dades proporcionades per l'*Scottish Daily Record*, l'octubre de 2000, indica que 75.000 dones brasileres van ser víctimes del tràfic de persones a Europa a través de Portugal el mateix any. Les dades de Colòmbia, la República Dominicana i Haití revelen que 35.000 dones són traficades fora de Colòmbia cada any, 50.000 dones dominicanes treballen en la prostitució a Europa i de 2.500 a 3.000 menors són víctimes del tràfic d'Haití a la República Dominicana anualment.

En l'àmbit hemisfèric, les estimacions presentades s'agreugen considerablement si es té en compte un fenomen al qual poques vegades se li ha donat la importància que es mereix però que va prenent més vigència en els fòrums de discussió hemisfèric: el tràfic de ciutadans asiàtics

Pel que fa a aquells països considerats de trànsit, una gran majoria de països de les Amèriques s'inclou dins d'aquesta categoria; no obstant això, sobresurten els països d'Amèrica Central i d'alguns estats del Carib. Al Canadà entre 1.500 a 2.000 persones són traficades anualment amb destinació als Estats Units. Per la seva part, a Colòmbia, cada setmana al voltant de 20 a 50 dones de la regió andina són víctimes del tràfic mentre els seus documents són processats per continuar el viatge cap a països del nord, Japó i/o Europa. L'any 2004, per exemple, 533 colombianes foren arrestades al Japó amb acusacions de prostitució.

A l'Hemisferi Occidental, molts dels països que es consideren països d'origen i trànsit, també ho són de destí. Aquest és, per exemple, el cas de Guatemala i Mèxic, on al voltant de 1.200 menors salvadorenques es troben involucrades en prostitució i 2.500 menors d'Amèrica Central i el Carib són explotades sexualment a la ciutat de Tapachula, al sud de Mèxic. A Argentina, durant els anys noranta, al voltant de 5.000 dones dominicanes es van convertir en víctimes de l'explotació sexual.

Formes d'explotació a l'Hemisferi Occidental

L'explotació sexual d'adults i menors es caracteritza pels valors elevats de les seves estimacions. A la regió del Con Sud, les xifres indiquen que 3.500 menors de 18 anys són víctimes d'explotació sexual. A l'Estat brasiler de Paraná, 100.000 menors entre els 13 i 16 anys són part de la prostitució de menors. A

Xile, Costa Rica i Equador, 10.000, 3.000 i 5.200 menors estan involucrats en prostitució, respectivament. D'altra banda, a Hondures, Nicaragua, Paraguai, Guatemala i Mèxic, la quantitat de persones explotades sexualment van des de les 1.019, 1.200, 3.500, fins a les 15.000 i 16.000, respectivament.

Pel que fa a l'explotació laboral de menors, el Departament de Treball dels Estats Units estima que el 6,3% de menors a Belize, el 26,4% a Bolívia, el 6,8% a Brasil, el 10,4% a Colòmbia, el 5,9% a Costa Rica, el 7,1% a El Salvador, el 6,3% a Guatemala, el 27% a Guyana, el 21,8% a Haití, el 9,2% a Hondures, el 9,9% a Jamaica, el 3,6% a Panamà, el 7,9% a Paraguai, l'1,7% al Perú, i el 9,9% a Veneçuela són casos d'explotació laboral de menors d'entre 5 i 15 anys.

Paral·lelament, a l'Hemisferi Occidental, s'enregistren altres formes d'explotació. Pel que fa al turisme sexual, Bolívia rep un 43% de nacionals brasilers i un 9% de nacionals argentins que viatgen a aquest país per fer turisme sexual. A Costa Rica, l'any 2003 el 62% de menors explotats ho van ser per estrangers. Pel que fa a l'explotació de menors a les forces armades regulars o irregulars, el percentatge de menors de 18 anys reclutats a Bolívia és del 40%, i el 50% són menors de 16 anys. A Paraguai, el 80% de reclutats són menors d'edat i de 6.000 a 11.000 menors són reclutats a les forces armades irregulars de Colòmbia.

Respecte a l'explotació per al servei domèstic, l'institut de recerca dels drets humans *Protection Project* estima que entre les edats de 6 a 18 anys, 559.000 són treballadors al servei domèstic al Brasil, 567.000 a Colòmbia, 21.500 a El Salvador i 100.000 al Perú.

Tot i que les dades anteriors són únicament una estimació, tant de víctimes reals com de víctimes potencials del tràfic de persones, és important esmentar que les xifres esmentades fan al·lusió a nacionals de l'hemisferi Occidental. Les rutes del tràfic de dones, homes, adolescents, nens i nenes per a l'explotació sexual i laboral canvien i han de ser analitzades com a espais d'interconnexió del crim organitzat. En aquestes rutes, les relacions de poder són construïdes a partir d'un ordre que involucra no solament persones connectades a xarxes criminals, sinó que també pot comptar amb la participació de diversos actors institucionals. Les rutes es construeixen estratègicament des de ciutats pròximes a carreteres, ports i aeroports. Poden ser legals o clandestines i tenir fàcil accés i mobilitat, partint del criteri que l'objecte del tràfic són persones. Les estimacions presentades s'agreguen considerablement si es té en compte un fenomen al qual poques vegades se li ha donat la importància que es mereix però que va prenent més vigència en els fòrums de discussió hemisfèric: el tràfic de ciutadans asiàtics.

Indocumentats asiàtics a l'hemisferi Occidental: potencials víctimes del tràfic de persones?

Han passat més de 150 anys des que immigrants xinesos van començar a arribar a les Amèriques de forma consistent; això no obstant, els darrers anys les autoritats europees i de l'hemisferi Occidental han descobert noves onades clandestines de migració procedents de la Xina, Índia, Bangladesh, Corea, Vietnam, Tailàndia, etc., fent ús de diferents rutes interamericanes per quedar-se en alguns països d'Amèrica Central, Amèrica del Sud i del Carib o bé com a punts de trànsit per passar als Estats Units i Europa. Els immigrants indo-

cumentats xinesos són considerats amb freqüència candidats per a treballs mal pagats i, per tant, en situacions d'explotació laboral. A l'hemisferi Occidental molts dels immigrants xinesos acaben treballant en condicions infrahumanes a les cuines, *maquiladoras*, restaurants, llocs de construcció, i són moltes vegades víctimes de pagaments elevats per tal de ser transportats a països econòmicament desenvolupats.

En països de destí com Estats Units i Canadà, d'acord amb estimacions del Departament d'Estat dels Estats Units, l'any 2000, al voltant de 12.000 immigrants xinesos van entrar il·legalment en aquest país. Per la seva part, l'Organització Internacional per a les Migracions (OIM), estima que entre els anys 1995 i 2005, 15.000 immigrants indocumentats procedents de la Xina van entrar al Canadà.

Pel que fa a Amèrica del Sud, Amèrica Central i el Carib, d'acord amb la investigació de l'OEI *An Assessment on the Exploitation of Chinese Migrants in the Western Hemisphere: A Modern Form of Trafficking in Persons* les xifres presentades, tot i que no són oficials, indiquen l'alt índex de nacionals xinesos que estan entrant a l'hemisferi Occidental a través del Surinam, les Antilles Holandeses i Paraguai. Les xifres indiquen que durant els anys noranta, a Bolívia i Panamà, van entrar 4.000 immigrants indocumentats xinesos amb destí als Estats Units. A Argentina, la Gendarmeria Nacional va informar que l'any 2004, 700 ciutadans xinesos van ser detinguts al nord del país. A Uruguai, es van trobar 15 nacionals xinesos en residències privades en condicions de malnutrició a la ciutat de Solymar. A les Bahames, 10 xinesos indocumentats van ser arrestats l'any 2003 sota la sospita d'intentar entrar als Estats Units sense documentació. L'any 2002, a Panamà, quatre equatorians van ser acusats de transportar clandestinament 15 ciutadans xinesos. El maig de 2003, l'Instituto Nacional de Migración de Mèxic va detenir 14 xinesos immigrants indocumentats a Cancun, procedents de

Veneçuela. El desembre del mateix any, un grup d'immigrants xinesos va ser arrestat a Hondures sota la presumpta premissa d'haver utilitzat alguns dels 1.500 passaports hondurenys que havien estat robats el 2001. Així mateix, el juliol de 2004, es van trobar 10 immigrants indocumentats xinesos a la República Dominicana: havien estat transportats clandestinament des d'Haití amb la intenció de dur-los a Puerto Rico per anar després als Estats Units. El març de 2005, 13 persones d'origen asiàtic van ser deportades de Nicaragua després d'haver entrat al país de forma il·legal amb passaports falsos de Filipines i Indonèsia. L'agost de 2005, el Govern de Guatemala va decidir negar l'entrada a 15 nacionals xinesos procedents de Veneçuela amb passaports britànics falsos. Un mes després, un representant del Ministeri de l'Interior de Guatemala va assenyalar que uns 150 nacionals xinesos arribaven al país cada setmana per dirigir-se després als Estats Units.

Organització contra el tràfic d'éssers humans

El tràfic d'éssers humans a l'hemisferi Occidental no és un fenomen nou però per entendre'l cal analitzar-lo des del context polític, socioeconòmic i cultural que caracteritza els països de la regió.

Per tal de combatre'l, nombroses organitzacions de la societat civil, juntament amb un sistema ampli d'organitzacions internacionals, treballen contínuament amb els països de les Amèriques, en major o menor mesura, per identificar polítiques públiques, programes, activitats i marcs jurídics que, a més de prevenir víctimes potencials de tràfic, tenen com a objectiu el processament dels traficants i la protecció de les víctimes.

Tot i que en l'àmbit hemisfèric no tots els països han firmat, ratificat i adherit el Protocol de Palerm per prevenir, reprimir i sancionar el tràfic de persones, especialment dones i nens, a la reunió d'autoritats nacionals en matèria de tràfic de persones, celebrada el 2006 a Veneçuela, els països de les Amèriques van reconèixer l'existència d'aquest problema i es van comprometre a combatre-la amb la participació de tots els sectors de la societat. ●

Nota

1 El contingut d'aquest article és producte de les observacions de l'autor i en cap moment representa la postura oficial de la Secretaria General de l'Organització dels Estats Americans (OEA) i els seus estats membres.

Referències bibliogràfiques

- N. de l'ed.: El format d'aquesta publicació no ens permet mostrar totes les fonts d'informació ofertes per l'autor respecte de cada dada indicada a l'article. Per això, hem optat per simplificar aquesta relació de fonts, oferint només les més generals, moltes de les quals són, al mateix temps, punts de convergència d'articles, autors, notes de premsa i dades d'origen diferent.
- Banc Mundial: www.worldbank.org/data/wdi
 - End Child Prostitution, Child Pornography and Trafficking in Children for sexual purposes (ECPAT): www.ecpat.net
 - Human Rights Watch: www.hrw.org
 - Instituto Interamericano del Niño, la Niña y Adolescentes (IIN): www.iin.oea.org
 - Organització dels Estats Americans (OEA): www.oas.org
 - Organització Internacional del Treball (OIT): www.ilo.org
 - Organització Internacional per a les Migracions (OIM): www.iom.int
 - Robert Winslow, "Crime and Society: A Comparative Criminology Tour of the World": www-rohan.sdsu.edu/faculty/rwinslow
 - The Protection Project: www.protectionproject.org
 - U.S. Department of Labor, Bureau of International Labor Affairs, *The Department of Labor's 2004 Findings on the Worst Forms of Child Labor*, 2005.
 - U.S. Department of State, *Trafficking In Persons Report, 2006*: www.state.gov/g/tip/rls/tiprpt/2006
 - UNICEF: www.childinfo.org
 - United Nations Office on Drugs and Crime (UNODC), *Trafficking in Persons: Global Patterns*, April 2006: www.unodc.org/unodc/trafficking_persons_report_2006-04.html